የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን

ለተጨማሪ እሴት ታክስ መመዝገብ ሲገባቸው ያልተመዘገቡ ግብር ከፋዮች በታክስ ሥርአቱ እንዲታቀፉ የተዘጋጀ የማትጊያ ስትራቴጂ ትግበራ መመሪያ

(የ2003 የተጨማሪ እሴት ታክስ ማበረታቻ ስትራቴጂ)

ጥቅምት 2003 ዓ.ም.
አዲስ አበባ

ለተጨማሪ እሴት ታክስ መመዝገብ ሲገባቸው ያልተመዘገቡት በታክስ ሥርአቱ እንዲታቀፉ የተዘጋጀ የማትጊያ ስትራቴጂ

መግቢያ

ከ1995 ዓ.ም ጀምሮ እንደ አንድ የታክስ ሥርአት የአገሪቱ የፊሲካል ፖሊሲው አካል ሆኖ በሥራ ላይ የዋለው የተጨማሪ እሴት ታክስ ዓመታዊ ገቢያቸው ከግማሽ ሚሊዮን ብር በላይ የሆነ የንግድ ድርጅቶች ተመዝግበው የሚሰበስቡት የታክስ ዓይነት ሲሆን፣ ሌሎች ከተጠቀሰው ዓመታዊ ገቢ ጣራ በታች የሚገኙ ደግሞ የTOT (የተርን ኦቨር ታክስ) እንዲሰበስቡ በሕግ ተደንግጓል። በታክስ ሥርአቱ የሚታቀፉ የግብር ከፋዮች ምዝገባ አፈጻጸም በተጨማሪ እሴት ታክስ አዋጅ 285/94 አንቀጽ 16(1) እና 18(6) መሠረት የተደነገገ ቢሆንም በሕግ የተቀመጠውን ለምዝገባ የሚያበቃ ገቢ እያገኙ በተለያየ ምክንያት በታክስ ሥርአት ውስጥ ለረጅም ጊዜ ሳይታቀፉ የTOT (የተርን ኦቨር ታክስ) ከፋዮች ብቻ ሆነው የሚገኙ በርካታ ቁጥር ያላቸው ታክስ ከፋዮች በተለያየ የአገሪቱ ክፍል መኖራቸው በግልጽ የሚታወቅ ነው፡፡ ይህም በታክስ ሥርአቱ በየጊዜው የፍትሐዊነት ጥያቄ ከማስነሳቱም በላይ፣ በአጠቃላይ የገቢያ ሥርአቱን እያዛባ ይገኛል።

ይህን መሠረታዊ ችግር ለማቃለል ቀደም ሲል ከተደረጉት ጥረቶች መካከል፡ ለመመዝገብ ፈቃደኛ ያልሆኑትን ወደ ሥርአቱ ለማስገባት የንግድ ድርጅቶች የበር-ለበር የገቢያ ጥናት በማድረግ የግዳጅ ምዝገባ ማከናወን፣ የሶስተኛ ወገን መረጃ በተለያየ መንገድ በማሰባሰብ ከምዝገባ ገቢ ጣራ በላይ የሚገኙትን በግዴታ ምዝገባ ወደ ሥርአቱ ማስገባት፣ የንግድ ባህሪያትን በማጥናት የዘርፍ የግዳጅ ምዝገባ የማካሄድ ተግባራት ነበሩ፡፡

ይሁን እንጂ ይህ አካሄድ በወቅቱ የምዝገባ ሥርአቱን ለማጠናከር ትልቅ ድጋፍ የሰጠ ቢሆንም መደበኛ የአሠራር ሥርአት ተበጅቶለት ሊቀጥል ባለመቻሉ፡ ይህንን ክፍተት በመጠቀም ከኢኮኖሚ ዕድገቱ ጋር ተያይዞ ለረጅም ጊዜ ገቢያቸው ከምዝገባ ጣሪያ በላይ ቢደርስም፣ በርካታ ታክስ ከፋዮች ከታክስ መረብ ውጭ ሆነው ሳይመዘገቡ ይገኛሉ። በዚህ ምክንያት ከላይ የተጠቀሱት መሠረታዊ ችግሮች አሁንም በታክስ ሥርአቱ ውስጥ ጎልተው በመንጸባረቅ ላይ ናቸው። ስለዚህም በሕጉ መሠረት በፈቃደኝነት ወደ ታክስ ባለሥልጣኑ ቀርበው ባለመመዝገብ ለረጅም ጊዜ በታክስ ሥርአቱ ሳይታቀፉ የሚገኙትን ታክስ ከፋዮች ወደ ታክስ መረቡ እንዲገቡ ለማድረግ በባለሥልጣኑ በሚወጣ መመሪያ በሚወሰን ጊዜ

ውስጥ ቀርበው ለተ.እ.ታ ከፋይነት የሚመዘገቡ ታክስ ከፋዮች መመዝገብ ከነበረባቸው ጊዜ ጀምሮ እስከተመዘገቡበት ጊዜ ድረስ ያልሰበሰቡትን ታክስ እንዳይጠየቁ መወሰኑ ከገንዘብና ኢኮኖሚ ልማት ሚኒስቴር በቁጥር ታክ/ቀ/5/258 በ23/02/2003 በተፃፈ ደብዳቤ ተገልጿል፡፡ በዚሁ መሠረት የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ይህን ለተወሰነ ጊዜ የሚቆይ የተጨማሪ እሴት ታክስ የምዝገባ አፈጻጸም የማበረታቻ ስትራቴጂ መመሪያ አውጥቷል፡፡

ክፍል አንድ

ጠቅላላ

1. ዓላማ

የተጨማሪ እሴት ታክስ በሥራ ላይ ከዋለ ጀምሮ የመመዝገብ ሕጋዊ ግዴታ ተጥሎባቸው በተለያየ ምክንያት በታክስ ሥርአቱ ሳይካተቱ የቀሩ ታክስ ከፋዮች በሕግ በተወሰነ ጊዜ ውስጥ ባለመመዝገባቸው ይከፍሉት ከነበረው ታክስ የመክፈል ግዴታ ነፃ በማድረግ የተጨማሪ እሴት ታክስ ምዝገባ ሽፋንን ማሳደግ እና በምዝገባው ሂደት ለታክስ አስተዳደሩ አስፈላጊ የሆኑ መረጃዎችን በማሰባሰብ ማደራጀት ነው፡፡

2. ግብ

የስትራቴጂው/የመመሪያው ግብ በስትራቴጂው የተሰጠውን ማበረታቻ በመጠቀም በፈቃደኝነት ምዝገባ በማድረግ እንዲሁም በማበረታቻው ያልተጠቀሙትን በግዴታ በመመዝገብ አሁን ያለውን የተ.እ.ታ ተመዝጋቢ ቁጥር ቢያንስ በእጥፍ በማሳደግ ተገቢ ያልሆነ የገበያ ውድድርን መቀነስ ነው፡፡

3. የተፈፃሚነት ወሰን

ይህ ስትራቴጂ/መመሪያ እንደአግባብነቱ፡-

1) የተጨማሪ እሴት ታክስ በሥራ ላይ ከዋለበት ጊዜ ጀምሮ ታክስ የሚከፈልበት ዓመታዊ ገቢያቸው ከብር 500000 (አምስት መቶ ሺህ) በላይ በመሆኑ ለተጨማሪ እሴት ታክስ መመዝገብ ሲኖርባቸው ባልተመዘገቡ ግብር ከፋዮች፣
2) የታክስ ባለሥልጣኑ በተለያየ ጊዜ የግብር አሰባሰብ ሥርአቱን በመመርመር ለታክስ ሥርአቱ መቃናት በዘርፍ ለተጨማሪ እሴት ታክስ እንዲመዘገቡ በሕዝብ ማስታወቂያ ጥሪ ተደርጎላቸው ባልተመዘገቡ የተጨማሪ እሴት ታክስ ግብር ከፋዮች፣

ላይ ተፈፃሚ ይሆናል፡፡

ክፍል ሁለት

ስለማትጊያ

4. በዚህ ስትራቴጂ/መመሪያ መሠረት ቀርበው ለሚመዘገቡ ታክስ ከፋዮች ስለሚሰጥ ማትጊያ

ለተጨማሪ እሴት ታክስ መመዝገብ ሲገባው ያልተመዘገበ ማንኛውም ታክስ ከፋይ ተ.ቁ 6 ላይ በተመለከተው ጊዜ ውስጥ ቀርቦ ከተመዘገበ፣

1) ለተጨማሪ እሴት ታክስ መመዝገብ ከነበረበት ጊዜ ጀምሮ በዚህ እስትራቴጂ መሠረት እስከተመዘገበበት ጊዜ ድረስ ይከፍል ከነበረው የተጨማሪ እሴት ታክስ፣ ወለድና በታክሱ ላይ ይጣሉ ከነበሩ መቀጫዎች ነፃ ይደረጋል፤
2) በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ (1) ከተሰጠው ማትጊያ በተጨማሪ ለተጨማሪ እሴት ታክስ ባለመመዝገብ ምክንያት ካለበት የሕግ ተጠያቂነትም ነፃ ይሆናል።

5. ማትጊያው የማይመለከታቸው ሰዎች

ለተጨማሪ እሴት ታክስ ከፋይነት መመዝገብ ሲገባው ሳይመዘገብ ተጨማሪ እሴት ታክስ የሰበሰበ እና ወይም ተመዝግቦ ታክሱን ገቢ ያላደረገ ሰው ከዚህ በላይ በተራ ቁጥር 4 (1-2) ሥር በተመለከቱ ማበረታቻዎች ተጠቃሚ አይሆንም።

6. የምዝገባ የቆይታ ጊዜ እና የማትጊያው ጊዜ ገደብ

1) በዚህ ስትራቴጂ/መመሪያ መሠረት ለመጠቀም ለተጨማሪ እሴት ታክስ መመዝገብ ሲኖርባቸው ያልተመዘገቡ ታክስ ከፋዮች በሬዲዮና ቴሌቪዥን ወይም በሌሎች መገናኛ ብዙሃን በሕዝብ ማስታወቂያ ጥሪ ከተደረገበት ቀን ጀምሮ በ3 ወራት ጊዜ ውስጥ መመዝገብ ይኖርባቸዋል፤
2) በተሰጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ማትጊያውን በመጠቀም ያልተመዘገበ ታክስ ከፋይ የመመዝገብ ግዴታ ከነበረበት ቀን ጀምሮ የሚኖረውን የፍሬ ታክስና መቀጫ ሀንተ ባለው ሕግና መመሪያ መሠረት እንዲከፍል ከመደረጉም በላይ በወንጀል ተጠያቂ ይሆናል፤
3) የተጨማሪ እሴት ታክስ ምዝገባን ለማሳደግ የሚሰጠው ማትጊያ በዚህ ስትራቴጂ መሠረት በተሰጠው የ3 ወራት ጊዜ ውስጥ በ2003 በጀት ዓመት ውስጥ ለሚመዘገቡ ግብር ከፋዮች ብቻ ተፈፃሚ ይሆናል።

ክፍል ሶስት

በማበረታቻ ጊዜ ውስጥ ስለሚፈፀሙ ተጓዳኝ ተግባራት

7. ስትራቴጂውን/መመሪያውን ለማስፈፀም ስለሚደረግ ቅስቀሳ

ለተ.እ.ታ ያልተመዘገቡ ግብር ከፋዮች በስትራቴጂው የተሰጠውን ማበረታቻ በመጠቀም በተሰጠው የጊዜ ገደብ እንዲመዘገቡ፣ እድሉን አለመጠቀምና አለመመዝገብ ያልተከፈለውን ገንዘብ መክፈሉ እንደተጠበቀ ሆኖ በወንጀል ጭምር እንደሚያስጠይቅ በጋዜጦች፣ በሬዲዮና በቴሌቪዥን ተከታታይ ቅስቀሳ ይደረጋል።

8. የጥሬ ገንዘብ መመዝገቢያ መሣሪያ ስለመጠቀም

በስትራቴጂው/በመመሪያው የተሰጠውን ማበረታቻ በመጠቀም በራሱ ጊዜ የሚቀርብ ተመዝጋቢ ወዲያውኑ የጥሬ ገንዘብ መመዝገቢያ ማሽን መጠቀም የሚጀምርበት ሁኔታ ይመቻቻል፡

9. መረጃ ማሰባሰብና ማደራጀት

1) ለተጨማሪ እሴት ታክስ ያልተመዘገቡ ግብር ከፋዮችን ለመለየት እንዲቻል እንደ መነሻ የሚያግዝ መረጃ የማሰባሰብና የማጥራት ሥራ ይከናወናል። መረጃ የማሰባሰቡ ሥራ በማበረታቻው ጊዜ ውስጥ በዘርፍ ደረጃ ዓመታዊ ሽያጫቸው ከብር 500 ሺ.ህ በላይ የሚሆኑትን የንግድ ዘርፎች ቁጥር እስከአሁን ካሉት 9 ዘርፎች በላይ እንዲሆኑ የማድረግ የጥናት ሥራን ያጠቃልላል፤ ውጤቱም ተግባራዊ ይደረጋል።
2) መረጃውን የማሰባሰብና የማጥራት ሥራ የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን፣ የአዲስ አበባ ንግድ ቢሮ፣ የአዲስ አበባ ገቢዎች ባለሥልጣን በተወከሉበትና በኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን ዋና ዳይሬክተር በተሰየመ ሰብሳቢ በሚመራ ግብረ ኃይል ይከናወናል።

ክፍል አራት
የተሰጠው የማበረታች የምዝገባ ጊዜ ከተጠናቀቀ በኋላ ስለሚከናወኑ ተግባራት

10. የግዴታ ምዝገባ ማካሄድ

1) ለማበረታቻ የተሰጠው የ3 ወር ጊዜ እንደተጠናቀቀ በ91ኛው ቀን በሕጉ መሠረት የግዴታ የምዝገባ ሥራ የሚከናወን ሲሆን በተለይ በማበረታቻ ጊዜ ውስጥ በዘርፍ ደረጃ ዓመታዊ ሽያጫቸው ከብር 500 ሺህ በላይ የሚሆኑ የንግድ ዘርፎች የመለየት ሥራን ይጠቀልላል፡፡
2) የግዴታ ምዝገባ የማካሄድ ሥራ በዚህ ስትራቴጂ የተደራጀውን መረጃ መሠረት በማድረግ በመዝጋቢ ግብረ ኃይል ቡድን ይከናወናል፡፡ የመዝጋቢ ቡድን በአዲስ አበባ በሁሉም ወረዳዎች ይደራጃል፡፡

11. ሕጋዊ እርምጃ ስለመውሰድ

በዚህ ስትራቴጂ/መመሪያ መሠረት በተቀመጠው የጊዜ ገደብ ውስጥ ሳይመዘገቡ የቀሩ ግብር ከፋዮች በግዴታ እንዲመዘገቡ ከማድረግ በተጨማሪ እንደፈፀሙት ጥፋት ክብደት በሕግ መሠረት በወንጀል፣ በፍትሐብሔርና በአስተዳደር እንዲቀጡ አስፈላጊው ይከናወናል፡፡ ፡፡

12. የክትትልና ግምገማ ሥራ

የስትራቴጂው/የመመሪያው አፈፃፀም በየአስራ አምስቱ ቀን ዋና ዳይሬክተር በተገኙበት ይገመገማል፡፡

ክፍል አምስት
የባለድርሻ አካላት ሚና

13. ለስትራቴጂው/ለመመሪያው አፈፃፀም የባለድርሻ አካላት ተሣትፎ

በታክስ አስተዳደሩ ጉዳይ ላይ ከግብር አስገቢው ባለሥልጣን መ/ቤት ጋር እኩል ባለድርሻ የሆኑት የንግዱ ማኅበረሰብ ተወካዮች ማህበራት እንዲሁም ሌላው የኅብረተሰብ

ክፍል በዚህ ስትራቴጂ/መመሪያ አፈፃፀም ላይ የበኩላቸውን አስተዋጽኦ እንዲኖራቸው የሚከተለው ሚና ይኖራቸዋል።

1) የንግድና ዘርፍ ማኅበራት ም/ቤት እና ሌሎች የንግዱ ማህበረሰብ ተወካዮች፦

ሀ/ ለተ.እ.ታ ክፍይነት አለመመዝገብ በንግዱ ኅብረተሰብ መካከል ተገቢ ያልሆነ የገበያ ውድድር እያስከተለ መሆኑን እና በተመዘገበው ነጋዴም ሆነ በመንግስት ገቢ አሰባሰብ ላይ አሉታዊ ተጽእኖ እያሳደረ ስለመሆኑ በመግለጽ ያልተመዘገቡ ነጋዴዎች በስትራቴጂው/በመመሪያው የተሰጠውን እድል በመጠቀም በተሰጠው ጊዜ ውስጥ ቀርበው እንዲመዘገቡ ቅስቀሳ ያደርጋል፤

ለ/ በስትራቴጂው/በመመሪያው የተሰጠው የፈቃደኝነት ምዝገባ የማበረታቻ ጊዜ ከተጠናቀቀ በኋላ በታክስ ባለሥልጣኑ በሚካሄደው አስገዳጅ የመመዝገብ ሥራ ላይ ለሚቋቋመው ለገቢ ገማች ቡድን መረጃ በመስጠት ተሣትፎ ያደርጋል፤

2) በባለሥልጣን መ/ቤቱ ትምህርትና ግንኙነት ዳይሬክቶሬት የተመረጡ ሌሎች መንግስታዊና መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች አባሎቻቸውን ስለ ግብር ጠቀሜታ በማስተማር፣ ከታክስ ሕግ አፈፃፀም ጋር የራሳቸውን ተግባር በብቃት በማከናወን ይሳተፋሉ፣

14. የስትራቴጂው/የመመሪየው ትግበራ

1) ይህ የተጨማሪ እሴት ታክስ ምዝገባን ለማሳደግ የተሰጠ የማትጊያ ስትራቴጂ በ2003 በጀት ዓመት ውስጥ ብቻ ተግባራዊ ይደረጋል።

2) የተጨማሪ እሴት ታክስን የሚያስተዳድር የክልልና የከተማ አስተዳደር በዚህ አንቀጽ ንዑስ አንቀጽ 1 በተመለከተው ጊዜ ውስጥ የክልሉን ወይም የከተማ አስተዳደሩን ተጨባጭ ሁኔታዎች መሠረት በማድረግ አመቺ የአፈፃፀም ጊዜ በመወሰን ስትራቴጂውን ተግባራዊ ማድረግ ይችላል።

15. ስትራቴጂው/መመሪያው ተግባራዊ የሚሆንበት ጊዜ

ይህ ስትራቴጂ/መመሪያ ተፈፃሚ የሚሆነው ከኅዳር 1 ቀን 2003 ዓ.ም. ጀምሮ ነው።

አዲስ አበባ

ጥቅምት 26 ቀን 2003 ዓ.ም.

መላኩ ፈንታ

የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለሥልጣን

ዋና ዳይሬክተር